UCHWAŁA NR XVIII(101)2012
RADY GMINY DYNÓW

z dnia 28 grudnia 2012 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Dynów na lata 2012 - 2016”

Na podstawie art. 18 ust. 1, art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.) oraz art. 87 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568, z późn. zm.), **Rada Gminy w Dynowie uchwala, co następuje:**

§ 1. Przyjmuje się „Gminny program opieki nad zabytkami dla Gminy Dynów na lata 2012 - 2016 ”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Dynów.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego.

Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr XVIII(101)2012
Rady Gminy Dynów
z dnia 28 grudnia 2012 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI

NAD ZABYTKAMI DLA GMINY DYNÓW

NA LATA 2012 – 2016

Gminny program opieki nad zabytkami
dla gminy Dynów.

1. Wstęp.

2. Podstawy prawne ochrony dóbr kulturowych.

3. Ustawowe obowiązki organów i właścicieli oraz zakres przedmiotowy ochrony.

4. Formy ochrony zabytków.

5. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Ochrona zabytków w krajowych dokumentach strategicznych.

5.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.

6. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.

7. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy.

7.1. Zarys historii i obszaru gminy

8. Zabytki gminy Dynów wpisane do rejestru zabytków

8.1. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków.

9. Archeologia.

10. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń.

11. Założenia programowe opieki nad zabytkami.

12. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami.

13. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków.

14. Diagnoza stanu obiektów zabytkowych w gminie Dynów.

15. Postanowienia końcowe.

1. Wstęp

Dziedzictwo kulturowe jest dobrem publicznym i to stanowi legitymację dla jego ochrony. Zabytkowe budowle, historyczne miasta, ludowa architektura wsi czy piękne krajobrazy kulturowe chronione są dla ludzi – dla społeczności lokalnych, regionalnych, narodowych i wreszcie dla ludzkości – dla nas współczesnych i następnych pokoleń.

Największym wrogiem zabytków jest upływający czas, czym prędzej trzeba przygotować takie przepisy prawne, programy i procedury aby interesy ochrony dziedzictwa dało się zharmonizować z innymi ważnymi celami społecznymi i gospodarczymi.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami został opracowany w celu określenia podejmowanych działań, niezbędnych do sprawowania należytej opieki nad zabytkami na terenie Gminy Dynów.

Program jest dokumentem uwzględniającym kierunki działań oraz zadania z zakresu opieki nad zabytkami. Ma na celu poprawę stanu zachowania środowiska kulturowego Gminy Dynów.

Dla realizacji tego celu, program określa między innymi zasady dotyczące finansowania i organizacji działań ochronnych wobec środowiska kulturowego.

2. Podstawy prawne ochrony dóbr kultury.

Ustawowe obowiązki organów i właścicieli oraz zakres przedmiotowy ochrony:

Ustawowy obowiązek opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego nakładają na samorząd gminny dwie ustawy:

- Ustawa o samorządzie gminnym z dnia 8 marca 1990 r. (tekst jednolity Dz. U. Nr 142 poz. 1591 z 2001 r. z późn. zm.) w art. 7 ust.1 wśród zadań własnych gminy jako jednostki samorządu terytorialnego najniższego szczebla wymienia sprawy z zakresu kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.
- Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. z 2003 r. Nr 162 poz. 1568).

Odniesienie do zadań z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami znajduje się w również w następujących aktach prawnych:

- Ustawie z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2001 r. Nr 99 poz. 1079, Nr 100 poz. 1085, Nr 110 poz. 1189 i Nr 145 poz. 1623 z późn. zm.),
- Ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2000 r. Nr 46 poz. 543 z późn. zm.),
- Ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62poz.627 i Nr 115 poz. 1229 z późn. zm.),
- Ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. Nr 80 poz. 717 z późn. zm.),
- Ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2000 r. Nr 106 poz. 1126, Nr 109 poz. 1157 i Nr 120 poz. 1268 z późn. zm.),

- Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 1997 r. Nr 5 poz. 24 z 5 późn. zm.),
- Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. Nr 85 poz. 539 z późn. zm.).

3. Ustawowe obowiązki organów i właścicieli oraz zakres przedmiotowy ochrony.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. w art. 4 formułuje podstawowe obowiązki organów administracji publicznej w zakresie ochrony zabytków, mające na celu m.in.:

1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie,
2)zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę,
5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków,
6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

W art. 5 w/w ustawy formułuje obowiązki w zakresie opieki nad zabytkiem sprawowanej przez jego właściciela lub posiadacza która polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Zgodnie z ustawą *za zabytek uznaje się* - nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;

Za zabytek archeologiczny uznaje się - zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;

Zgodnie z art. 6 w/w ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronie i opiece podlegają, **bez względu na stan zachowania:**

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

a) krajobrazami kulturowymi,
b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
c) dziełami architektury i budownictwa,
d) dziełami budownictwa obronnego,
e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
f) cmentarzami,
g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

4. Formy ochrony zabytków.

Podstawowymi formami prawnej ochrony zabytków, wynikającymi z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, są:
- wpis do rejestru zabytków,
- utworzenie parku kulturowego,
- uznanie zabytku za pomnik historii,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

5. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.

- Zabytki zostały objęte ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela (art. 5, art. 6 ust. 1 i art. 86 Konstytucji RP)
- Aktem prawa międzynarodowego dotyczącego ochrony i opieki nad zabytkami jest podpisana przez Polskę Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjęta w Paryżu dnia 16 listopada 1972 r. przez Konferencję Generalną Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury na jej siedemnastej sesji. (Dz. U. z dnia 30 września 1976 r.) Pryncypia dotyczące znaczeń, wartości dziedzictwa kulturowego zostały określone w następujących dokumentach:
- Karcie Ateńskiej (1933),
- Karcie Weneckiej (1964)
- Karcie Krakowskiej (2000),
- Nowej Karcie Ateńskiej (2003),
- Memorandum Wiedeńskim (2005), które stało się podstawą opracowania Declaration on the Conservation of Historic Urban Landscapes (Deklaracji dotyczącej konserwacji historycznych krajobrazów zurbanizowanych). Deklaracja została przyjęta podczas piętnastego walnego zgromadzenia państw stron konwencji światowego dziedzictwa UNESCO w Paryżu w październiku 2005.

5.1. Ochrona zabytków w krajowych dokumentach strategicznych.

Podstawowymi dokumentami strategicznymi szczebla krajowego dla omawianej problematyki są:
- Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004–2013 (Warszawa 2004)
- Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020 (Warszawa 2005)

Strategia została opracowana dla całego obszaru Polski z określeniem spójnych działań realizowanych w regionach. W ramach opracowania zostały wyodrębnione główne zadania i priorytety w dziedzinie kultury na lata 2004-2013. Ochrona dziedzictwa kulturowego a w szczególności ochrona i rewaloryzacja zabytków zostały wyodrębnione jako jeden z pięciu obszarów strategicznych.
W dokumencie p.n. Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020 położono nacisk na kompleksową rewaloryzację zabytków oraz obiektów poprzemysłowych i po wojskowych oraz ich adaptację na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne itp. a także na zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości, inwentaryzację zabytków ruchomych i nieruchomych oraz promocję i budowę sieci informatycznych promujących kulturowe dziedzictwo regionów.
Podstawowym dokumentem służącym wdrożeniu celu Strategii, dotyczącego ochrony dziedzictwa kulturowego jest:
- Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego" (Warszawa 2004).
Celem strategicznym Programu jest kompleksowa poprawa stanu zabytków oraz ochrona i upowszechnienie dziedzictwa kulturowego w tym przygotowanie skutecznego systemu prawno - finansowego wspierającego ochronę i opiekę nad zabytkami.

W ramach realizacji celu strategicznego wyróżniono 2 priorytety:

1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo.
2. Edukacja i administracja na rzecz dziedzictwa kulturowego.

Działania realizowane w ramach *Priorytetu 1.* stawiają za cel poprawę stanu zachowania obiektów, ich adaptację i rewitalizację a także stworzenie warunków do wykorzystania ich atrakcyjności w turystyce oraz działaniach inwestycyjnych.

Działania zakładają również poprawę warunków prawnych i organizacyjnych w zakresie dokumentacji i ochrony zabytków oraz stworzenie systemu zachęt dla jednostek zainteresowanych inwestowaniem w zabytki.

W ramach realizacji *Priorytetu 2.* przewidziane są działania zmierzające do podnoszenia kwalifikacji kadr zatrudnionych w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego oraz działania edukacyjne, popularyzacja dziedzictwa kulturowego a także ochrona przed nielegalnym wywozem zabytków za granicę.

5.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.
Zadania wynikające ze strategii rozwoju Województwa Podkarpackiego:

W zakresie rewaloryzacji zasobów dziedzictwa kulturowego, wartości krajobrazowych przyrodniczych oraz rozwój działalności kulturalnej jako podstawa tworzenia produktu turystycznego regionu:
- ochrona i rewaloryzacja zabytkowych zespołów urbanistycznych województwa,
- ochrona i rewaloryzacja obiektów o wysokiej wartości historycznej w tym : architektury drewnianej, obiektów sakralnych i świeckich, parków zabytkowych,
- tworzenie szlaków kulturowych,
- plany ochrony, studia historyczno – krajobrazowe, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego jako ważny element w rewaloryzacji i ochrony krajobrazu,
- dbałość o zachowanie miejscowej tradycji budownictwa.

Strategia rozwoju województwa Podkarpackiego na lata 2007 – 2020

„Województwo dysponuje krajobrazem kulturowym o wybitnych wartościach estetycznych, skupionym na niewielkiej, stosunkowo dobrze skomunikowanej wewnętrznie przestrzeni. Można, bez zbytniej przesady, określić województwo podkarpackie, jako: park kultury, skansen in situ, wpisany w krajobraz naturalny: parków krajobrazowych, parków narodowych i rezerwatów przyrody. Szczególną cechą tego krajobrazu jest bogactwo warstw, tekstów kulturowych z przestrzeni kilku tysięcy lat, osadzonych w regionie położonym na „trasie wędrówek" prehistorycznych oraz nowożytnych ludów azjatyckich i europejskich, na „ścieżce wojennej" militarnych podbojów i waśni narodowych, ale też, i przede wszystkim, na „trakcie pokojowym" twórczej koegzystencji i dialogu wielu religii i kultur: zachodniej i wschodniej (bizantyjskiej) Europy.

Wyróżniającym województwo potencjałem jest wielowątkowe dziedzictwo kulturowe, wpisane w konteksty religijne i zachowane, częstokroć, w unikalnej formie (np. architektura drewniana) oraz zasoby współczesnej kultury regionu: twórcy, środowiska artystyczne i intelektualne, imprezy, instytucje, organizacje pozarządowe, etc."

Podejmowanie działań w zakresie ochrony i wykorzystania dziedzictwa kulturowego:

w zakresie działań na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego poprzez:
- inicjowanie i wspieranie wspólnych projektów badawczych, edukacyjnych i edytorskich prezentujących i upowszechniających dziedzictwo kulturowe, w tym pogranicza polsko – słowacko – ukraińskiego (programy edukacyjne, trasy turystyczne, imprezy folklorystyczne, festyny archeologiczne itp.)
- zagospodarowanie, popularyzację i promocję obiektów zabytkowych oraz ich wykorzystanie jako miejsc szczególnie atrakcyjnych turystycznie,
- realizację programu ochrony unikatowej drewnianej architektury sakralnej:

rzymskokatolickiej, grekokatolickiej i prawosławnej jako obiektów będących dla regionu i pogranicza polsko -słowacko – ukraińskiego wyznacznikiem tożsamości kulturowej, specyficznym przykładem wielowiekowej linii rozwojowej tradycyjnych świątyń drewnianych, obiektów dokumentujących lokalną tożsamość religijno –kulturową

przygotowanie propozycji obiektów do wpisania na listę Światowego Dziedzictwa UNESCO, w tym najcenniejszych obiektów cerkiewnej architektury drewnianej na pograniczu polsko – słowacko – ukraińskim oraz unikatowego zespołu fortecznego Twierdzy Przemyśl ; podjęcie działań służących ich ochronie,

- przygotowanie programu ochrony zabytkowych cmentarzy, ze szczególnym uwzględnieniem cmentarzy wojskowych z okresu I wojny światowej oraz kirkutów jako ważnych elementów dziedzictwa kulturowego
- ochronę zabytkowego krajobrazu, głównie parków rezydencjonalnych w Polsce i na Ukrainie,
- ochronę zabytków ruchomych (wspieranie rozwoju pracowni konserwatorskich w muzeach, unowocześnianie metod gromadzenia, inwentaryzowania i opracowywania zbiorów, wspieranie inwestycji remontowych w celu poprawy bezpieczeństwa zbiorów muzealnych),
- wspieranie folkloru oraz zanikających zawodów,
- publikowanie materiałów dokumentujących i popularyzujących dziedzictwo i krajobraz kulturowy.

Regionalny program operacyjny województwa podkarpackiego na lata 2007 – 2013 Rewitalizacja obszarów zdegradowanych

Celem działania jest przywrócenie funkcji gospodarczo - społecznych strukturom wymagającym rewitalizacji.

Działanie koncentrować się będzie przede wszystkim na:

- rewitalizacji miast i terenów zurbanizowanych (infrastruktury mieszkaniowej i lokalowej, podstawowej infrastruktury technicznej, w tym infrastruktury wodno-ściekowej, gazowej, elektrycznej; poprawa funkcjonalności dróg oraz infrastruktury dla pieszych, prowadzenie prac renowacyjnych i wzrost estetyki funkcjonalnej przestrzeni publicznej, zagospodarowanie pustych przestrzeni, rozwijanie infrastruktury turystycznej i kulturalnej, w tym adaptacja budynków zabytkowych i historycznych z przeznaczeniem na działalność gospodarczą oraz publiczną; zakładanie lub poprawa systemów oświetlenia i monitoringu; zagospodarowanie terenów śródmiejskich, ciągów wzdłuż głównych tras komunikacyjnych, uzbrojenie terenów związane z doprowadzeniem
podstawowej infrastruktury liniowej oraz dróg wewnętrznych, tworzenie parków i ogrodów oraz odnowa istniejących terenów zielonych),
- zachowaniu, ochronie, rewitalizacji oraz zabezpieczeniu przed zagrożeniami obiektów dziedzictwa, przyrodniczego, w szczególności parków narodowych, parków krajobrazowych, rezerwatów przyrody, pomników przyrody, obszarów chronionego krajobrazu, obszarów Natura 2000 itp.

6. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.

Plan rozwoju lokalnego Gminy Dynów na lata 2004 – 2006

- remont obiektów zabytkowych,
– tworzenie systemów zabezpieczeń obiektów dziedzictwa kulturowego na wypadek zagrożeń,
– otoczenie stałą opieką zabytków sakralnych (kapliczki i krzyże przydrożne).

7 . Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy.

7.1. Zarys historii obszaru gminy.

Gmina Dynów administracyjnie położona jest w województwie podkarpackim, powiecie rzeszowskim, geograficznie gmina znajduje się w obrębie Pogórza Dynowskiego. Gminy Dynów składa się z 9 sołectw (Bachórz, Laskówka, Harta, Ulanica, Łubno, Wyręby, Dąbrówka Starzeńska, Dylągowa, Pawłokoma). Teren Gminy Dynów jest chroniony ze względu na wartości przyrodnicze i krajobrazowe wieloraką ochroną prawną. Przynależy bowiem w części do Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego w części południowo zachodniej stanowi otulinę tego parku jako Przemysko – Dynowski Obszar Chronionego Krajobrazu. Gmina Dynów obfituje także różnorodnością obiektów dziedzictwa kulturowego.

Tereny wchodzące obecnie w skład gminy Dynów zamieszkane były przez człowieka od bardzo dawnych czasów. Świadczy o tym krzemienny trzoneczkowaty grocik strzały do łuku odkopany w Bachórzu. Według archeologów pochodzi on z X - IX tysiąclecia p.n.e. i świadczy o przebywaniu w tym regionie łowców związanych z tzw. kulturą mazowszańską.

Znacznie więcej znalezisk archeologicznych datowanych jest na okres młodszej epoki kamienia - neolitu - lata 4500 -1800 p.n.e. W Bachórzu znaleziono wyroby ze szkliwa wulkanicznego, w Harcie Dolnej kamienne toporki. Wyraźny rozwój osadnictwa przypada na XII - V wiek p.n.e. Najbardziej urodzajne ziemie w dorzeczu dolnego i środkowego Sanu zasiedlane były przez osadników z tzw. grupy tarnobrzeskiej, jednego z odłamów wielkiej kultury łużyckiej. Ślady świadczące o istnieniu w tym rejonie osad odkopano w Harcie Dolnej, Bachórzu - Chodorówce i Pawłokomie - Radanówkach. Największe cmentarzysko z tego okresu odkopano w Bachórzu. Liczyło ono ponad 1000 grobów zawierających w przeważającej części po-pielnice z przepalonymi kośćmi nakryte misą. Natrafiono tu również na naczynia gliniane takie jak: garnki, misy, kubki oraz nieliczne ozdoby i części strojów wykonanych z brązu. W okresie od IV wieku p.n.e. do I wieku n.e. na terenie obecnej gminy Dynów pojawili się przedstawiciele Celtów, którzy wspólnie z miejscową ludnością uprawiali urodzajne ziemie w dorzeczu Sanu. W Bachórzu odkopano szczątki naczyń grafitowych, fragmenty toczonego na kole naczynia ozdobionego wygładzonymi liniami oraz naczynia z ornamentowymi odciskami półksieżycowa-tego stempelka. W okresie wpływów rzymskich przypadających na początek nowej

ery (I - IV wiek n.e.) ziemie te znalazły się pod wpływem tzw. kultury przeworskiej. Pochodzą z tych czasów, odkopane w Bachórzu, trzy półziemianki w kształcie prostokąta z reliktami konstrukcji słupowej. Mieszkańcy opisywanych terenów mieli również kontakty z Cesarstwem Rzymskim, świadczą o tym liczne przedmioty wykopane. Między innymi odnaleziono: toczoną na kole ceramikę, tzw. ceramikę siwą oraz monety rzymskie. W okresie wędrówki ludów w wyniku agresji ze strony koczowniczych Hunów nastąpił zanik kultury przeworskiej. Ponowny rozwój osadnictwa nastąpił na przełomie VI/VTI wieku n.e. Potwierdza to odkopana w Bachórzu osada na terenie, której zbadanych zostało dziewięć chat półzierniankowych. Mają one kształt zbliżony do kwadratu o bokach 4 na 4 metry. Przeważnie od strony północnej ustawiony był kamienny piec. Wewnątrz domostw znaleziono szczątki ceramiki oraz całe naczynia. Natrafiono również na część kamienia żarnowego oraz półwytwór bursztynowego paciorka. Dalszy, intensywny rozwój osadnictwa nastąpił w okresie VII-IX wiek n.e.

8. Zabytki Gminy Dynów wpisane do rejestru zabytków.

Poniższa tabela zawiera wykaz zabytków, wpisanych do rejestru zabytków Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Rzeszowie. Kolejne kolumny zawierają opis zabytku (w przypadku zespołów zabytkowych – opis części składowych), numer i datę wpisania do rejestru zabytków, formę własności, sposób użytkowania.

Lp	Miejscowość	Obiekt	Numer rejestru i data wpisu	Forma własności	Użytkowanie
1	Bachórz	Dworzec kolei wąskotorowej na linii Przeworsk -Dynów 	A – 463 / P 1991-09-30	PKP S.A Warszawa	Obiekt mieszkalny
2	Bachórz	Pozostałości zespołu dworskiego – oficyna 	A – 17 / P 1986-04-10	Własność prywatna	Nie użytkowane

3	Bachórz	Pozostałości zespołu dworskiego – oficyna 	A – 17 / P 1986-04-10	Własność prywatna	Mieszkalne
4	Bachórz	Pozostałości zespołu dworskiego – oficyna 	A – 17 / P 1986-04-10	Własność prywatna	Nie użytkowane
5	Bachórz	Pozostałości zespołu dworskiego – Kaplica Grobowa Skrzyńskiego 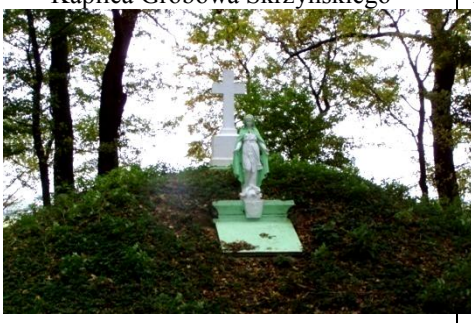	A – 17 / P 1986-04-10	Gmina Dynów	Kultowe

6	Bachórz	Pozostałości zespołu dworskiego Park Krajobrazowy 	A – 17 / P 1986-04-10	Własność prywatna	Rekreacja i turystyka
7	Dąbrówka Starzeńska	Pozostałości zespołu zamkowego Ruina Zamku 	A – 184 1968-05-14	Gmina Dynów	Inne
8	Dąbrówka Starzeńska	Pozostałości zespołu zamkowego Kaplica Grobowa Starzeńskich 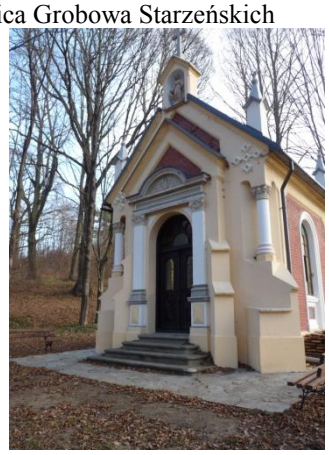	A – 184 1968-05-14	Gmina Dynów	Kultowe

9	Dąbrówka Starzeńska	Pozostałości zespołu zamkowego Pozostałości Murów 	A – 184 1968-05-14	Gmina Dynów	Inne
10	Dąbrówka Starzeńska	Pozostałości zespołu zamkowego – Ogród 	A – 184 1968-05-14	Gmina Dynów	Inne
11	Harta	Młyn wodny ob. elektryczny 	A – 843/P 1997-05-08	Gmina Dynów	Nie użytkowane

12	Harta	Zespół kościoła par. pw. Św. Mikołaja Bpa Kościół 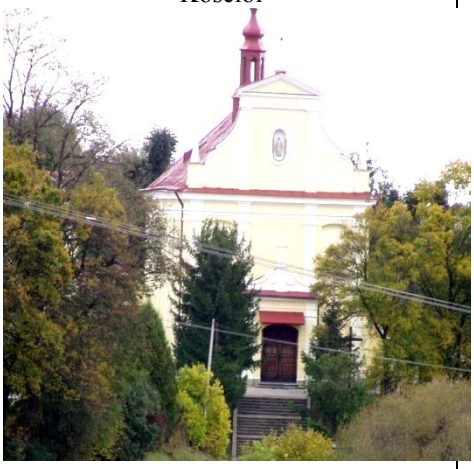	A – 594 / P 1993-02-05	Własność kościelna	Obiekt sakralny
13	Harta	Zespół kościoła par. pw. Św. Mikołaja Bpa Dzwonnica 	A – 594 / P 1993-02-05	Własność kościelna	Obiekt sakralny

14	Harta	Zespół kościoła par. pw. Św. Mikołaja Bpa Ogrodzenie z 4 kapliczkami 	A – 594 / P 1993-02-05	Własność kościelna	Obiekt sakralny
15	Harta	Zespół kościoła par. pw. Św. Mikołaja Bpa Wikarówka 	A – 594 / P 1993-02-05	Własność kościelna	Obiekt sakralny
16	Harta	Kaplica cmentarna 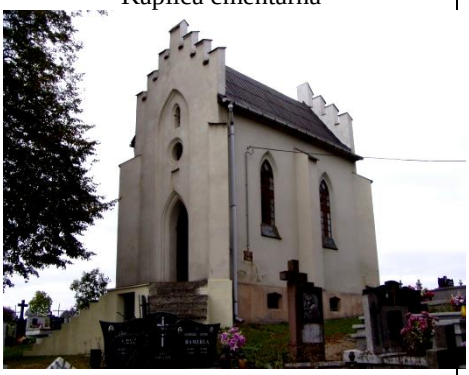	A – 587 / P 1993-01-23	Własność kościelna	Obiekt sakralny

17	Dylągowa	Kościół parafialny w Dylągowej 	A-317 2009-01-16	Własność kościelna	Obiekt sakralny
18	Pawłokoma	Dzwonnica greko- katolicka w Pawłokomie 	A-288 2008-09-23	Własność prywatna	Kultowe

Zabytki ruchome Gminy Dynów wpisane do rejestru zabytków województwa podkarpackiego

Lp	Miejscowość	Zabytek ruchomy	Numer rejestru i data wpisu	Forma własności	Użytkowanie
1	Dylągowa	Wyposażenie kościoła pw. Św. Zofii w Dylągowej	B-254 2008-09-03	Własność kościelna	Obiekt sakralny
2	Bachórz	Elementy wyposażenia kościoła pw. Św. Wojciecha w Bachórzu	B-306 2009-11-10	Własność kościelna	Obiekt sakralny
3	Dąbrówka Starzeńska	Wyposażenie i wystrój kaplicy grobowej rodziny Starzeńskich w Dąbrówce Starzeńskiej	B-290 2009-02-27	Gmina Dynów	inne

8.1. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków.

Najliczniejszą grupę obiektów o wartości kulturowej stanowią obiekty figurujące w ewidencji zabytków. W oparciu o zapisy Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r., ewidencja zabytków stanowi podstawę

do sporządzania programów opieki nad nimi. Według tych zapisów, Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych z obszaru całego kraju, Wojewódzki Konserwator Zabytków prowadzi natomiast wojewódzką ewidencję zabytków znajdujących się na terenie danego województwa.

W gestii władz samorządowych zaś spoczywa prowadzenie gminnej ewidencji zabytków w formie kart adresowych zabytków nieruchomych, znajdujących się na terenie gminy, które zarazem są objęte wojewódzką ewidencją. Sporządzenie kompletnej, rzetelnej karty ewidencyjnej wykorzystującej wszystkie dostępne materiały to ważny element w procedurze prawnej opieki i ochrony zabytków. Wartość i znaczenie dokumentacji ewidencyjnej zależy bowiem od poziomu kompletności tych podstawowych informacji o obiektach historycznych.

Aktem prawnym, regulującym zasady prowadzenia ewidencji zabytków przez poszczególne organy, jest Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 14 maja 2004 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. Określa ono podstawowe dane, jakie powinny znaleźć się na karcie ewidencyjnej i karcie adresowej zabytku, przesłanki, od których spełnienia zależy włączenie kart ewidencyjnych i adresowych do ewidencji oraz ich wyłączenie z ewidencji. Rozporządzenie ustala sposób gromadzenia zbioru dokumentów dla zabytków objętych wojewódzką ewidencją zabytków. Obiekty ujęte w ewidencji zabytków mogą podlegać ochronie w dwojaki sposób: poprzez obszarowy wpis do rejestru zabytków oraz poprzez ustalenia dotyczące ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

W gminnej ewidencji zabytków znajduje się 105 obiektów. Szczegółowy wykaz obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków znajduje się w załączniku nr 1.

9. Archeologia

Na terenie gminy Dynów zlokalizowane są również stanowiska archeologiczne które znajdują się w ewidencji Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Rzeszowie. Wszystkie te obszary podlegają ochronie konserwatorskiej i prawnej zgodnie z *Ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.*

Wszystkie roboty ziemne (takie jak budowy, roboty instalacyjne, gazociągi, wodociągi, kanalizacje, kable energetyczne i telefoniczne, rowy melioracyjne, tworzenie nowych miejsc poboru kruszywa) w obrębie stanowisk archeologicznych i ich sąsiedztwie, muszą być uzgadniane z Podkarpackim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków i prowadzone (wraz z ich dokumentacją) na koszt inwestora, pod nadzorem specjalisty.

Naruszenie stanowiska archeologicznego jest możliwe tylko po wcześniejszym przebadaniu tegoż na koszt inwestora, po uprzednim uzyskaniu pozwolenia PWKZ. Co ważne, o każdorazowym znalezisku archeologicznym należy informować PWKZ.

10. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń.

Mocne strony i szanse:

– położenie gminy na malowniczym terenie o dużych walorach krajobrazowych,
– dobrze utrzymane zespoły sakralne i budynki użyteczności publicznej,
– rozwój działalności organizacji, szczególnie o profilu społeczno – kulturalnym,
– dostępność do nowoczesnych metod badawczych i naukowych w dziedzinie rewaloryzacji i konserwacji obiektów zabytkowych,
– możliwość pozyskiwania środków z różnych źródeł,
– postępujący rozwój inicjatyw mających na względzie troskę o dziedzictwo kulturowe,
– upowszechnianie edukacji nastawionej na poszanowanie zabytków i ich ochronę,
– wzrost świadomości w widzeniu obiektu zabytkowego jako doskonałego produktu turystycznego.

Słabości i zagrożenia:

– degradacja obiektów zabytkowych przez przypadkowe działania,
– tendencja do zagospodarowania obiektów zabytkowych w sposób uproszczony, nie nawiązujący do historycznego ”wystroju”
– brak możliwości ochrony konserwatorskiej i wsparcia finansowego zabytków nie wpisanych do rejestru zabytków
– postępująca degradacja wielu obiektów zabytkowych z powodu braku środków lub braku zainteresowania nimi,
– klęski i zdarzenia losowe.

11. Założenia i cele programowe opieki nad zabytkami.

- Ochrona krajobrazu kulturowego Gminy.
- Awansowanie w strukturze działań samorządu zadań dotyczących opieki nad zabytkami.
- Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego. Poprawa dbałości o środowisko kulturowe i przyrodnicze.
- Wspieranie aktywności lokalnej mającej na celu zachowanie dziedzictwa kulturowego.
- Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
- Powszechna edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.

12. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, prócz określenia zasad i form ochrony i opieki nad zabytkami porusza także zagadnienia finansowania prac przy zabytkach z udziałem środków państwa. Pomoc finansową państwa mogą uzyskać prace prowadzone wyłącznie w obiektach wpisanych do rejestru zabytków.
Art. 71. ust. 2 wspomnianej ustawy określa, że sprawowanie opieki nad zabytkiem wpisanym do rejestru zabytków, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich, budowlanych dla obiektów, których właścicielem lub użytkownikiem jest samorząd, stanowi zadanie własne samorządu, jednak art. 73 mówi, że osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne posiadające tytuł prawny do zabytku mogą ubiegać się o dotacje celową z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku.

Dotacje takie przyznawane są przez:

- Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach Programów Operacyjnych;
- Wojewodę ze środków pozostających w dyspozycji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków właściwego dla terenu, na którym zlokalizowany jest obiekt zabytkowy wpisany do rejestru zabytków. Zaznaczyć przy tym należy niezależność tych źródeł finansowania.

Kolejnym ze źródeł finansowania są:

- Budżet Samorządu Województwa Podkarpackiego;
- Fundusz Kościelny;
- Fundusz Ochrony Środowiska;
- Środki Unii Europejskiej

13. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków.

W budżecie Gminy Dynów w latach na 2009-2011 r., na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami przeznaczono kwotę w wysokości **273 409,51** zł.

Zadania które zostały wykonane:
– 2009 - Zabezpieczenie ruin baszty zachodniej byłego zamku w Dąbrówce Starzeńskiej – **69 152,49 zł** w tym dotacji z Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków z/s w Przemyślu wyniosła **28.000,00 zł,**

– 2010- Remont zabytkowej kaplicy grobowej Starzeńskich w Dąbrówce Starzeńskiej **124 498,27 zł** w tym wkładu własnego **18 674,74 zł,**
– 2011- Prace konserwatorko – restauratorskie przy 16-głosowych organach o trakturze mechanicznej Kościoła Parafialnego p.w. Św. Zofii w Dylągowej - **19.758,75 zł,**
– wykonana została konserwacja polichromii w kaplicy w Dąbrówce Starzeńskiej oraz ołtarza, dwóch klęczników, komody oraz obrazu Św. Rodziny z kaplicy w Dąbrówce Starzeńskiej-**60.000,00 zł.**

Począwszy od 2010r., corocznie wykonywane są prace ratowniczo – archeologiczne na terenie zespołu zamkowo – parkowego w Dąbrówce Starzeńskiej przez Uniwersytet Rzeszowski w Rzeszowie, Instytut Archeologii.

W okresie czterech lat obowiązywania Gminnego programu opieki nad zabytkami, postuluje się aby w przyszłych latach w gminnym budżecie uwzględnić finansowe wsparcie przy zadaniach z zakresu opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego (prace konserwatorskie i budowlane przy zabytkach), które w miarę możliwości finansowych utrzymywałoby się w każdym roku na stałym poziomie (np. procentowym udziale w corocznie uchwalanym budżecie).
Początkowo wsparcie takie w formie dotacji celowej mogło by dotyczyć tylko najpilniejszych potrzeb konserwatorskich .
Rada Gminy może ustalić zasady i tryb udzielania takich dotacji w formie uchwały, opierając się na zapisach *ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (rozdział 7, art. 71-83). W kompetencji Rady Gminy jest natomiast ustalenie szczegółowych zasad, najkorzystniejszych z perspektywy lokalnej społeczności oraz samorządu (art. 81 ust. 1).
Kolejnym rozwiązaniem polepszającym stan zachowania lokalnych zabytków byłoby występowanie Gminy w roli partnera przy projektach unijnych lub ministerialnych, w których beneficjenci (właściciele zabytków) często nie są w stanie zapewnić wkładu własnego. Takie działania z pewnością podniosłoby poziom życia mieszkańców oraz atrakcyjność turystyczną gminy Dynów.
Zadania *Programu Opieki nad Zabytkami* mogą też być realizowane przez instytucje kultury podległe Gminie lub funkcjonujące na jej terenie (np. izby regionalne, domy kultury, biblioteki) w ramach działalności bieżącej. Ponadto (w zakresie *ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie*) gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochrona zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (m.in. stowarzyszenia, parafie).

Propozycje działań konserwatorskich przy zabytkach na lata 2012-2016

- zachowanie detalu architektonicznego przy remontach elewacji budynków, a przy rozbiórkach – wtórne wykorzystanie detalu,
- znalezienie nowych funkcji dla istniejących budynków,
- opracowanie gminnego programu umożliwiającego zasiedlenie opuszczonych i niezamieszkanych gospodarstw, np. poprzez utworzenie mechanizmu pozwalającego przekazywać takie budynki w długoletnią dzierżawę w zamian za przeprowadzenie

remontu, podejmowanie przez Gminę starań mających na celu uporządkowanie sytuacji prawnej opuszczonych obiektów.

Zadania przewidziane do wykonania to:

- Rewaloryzacja zabytkowego parku w Dąbrówce Starzeńskiej,
- Zabezpieczenie ruin baszty wschodniej byłego zamku w Dąbrówce Starzeńskiej,
- Remont młyna wodnego ob. elektrycznego w Harcie w tym wymiana stolarki okiennej oraz instalacji elektrycznej,
- Konserwacja grobu Skrzyńskich w miejscowości Bachórz,
- Kontynuacja prac ratowniczo – archeologicznych na terenie zespołu zamkowo – parkowego w Dąbrówce Starzeńskiej.

14 . Diagnoza stanu obiektów zabytkowych w gminie Dynów.

Na terenie Gminie Dynów znajduje sie 18 obiektów wpisanych do rejestru zabytków Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Rzeszowie oraz 105 obiektów wpisanych do Gminnej ewidencji zabytków. W zdecydowanej większości w/w obiekty stanowią własność prywatną lub kościelną. Własność gminną stanowi tylko 5 obiektów:

- Pozostałości zespołu dworskiego – Kaplica Grobowa Skrzyńskiego w Bachórzu,
- Pozostałości zespołu zamkowego - Ruiny Zamku w Dąbrówce Starzeńskiej,
- Pozostałości zespołu zamkowego Kaplica Grobowa Starzeńskich, w Dąbrówce Starzeńskiej,
- Pozostałości zespołu zamkowego Pozostałości Murów, w Dąbrówce Starzeńskiej,
- Młyn wodny ob. elektryczny w Harcie.

Wśród wymienionych w rozdziale 8 obiektów zabytkowych w najlepszym stanie są obiekty sakralne, a wiec kościoły w Harcie i Dylągowej. Jak również kaplica grobowa Starzeńskich w Dąbrówce Starzeńskiej. W dobrym stanie technicznym są również jedna z baszt zespołu zamkowego w Dąbrówce Starzeńskiej oraz dzwonnica greko – katolicka w Pawłokomie. W stanie dobrym, ale ciągle jeszcze wymagającym zabezpieczenia jest druga baszta oraz pozostałości murów zespołu zamkowego w Dąbrówce Starzeńskiej, jak również młyn elektryczny w Harcie gdzie remontu wymaga stolarka okienna oraz wymiana instalacji elektrycznej.

W najgorszym stanie ze wszystkich zabytków w Gminie Dynów są pozostałości zespołu dworskiego – 2 oficyny. Obiekt jest w ruinie, nie jest zabezpieczony. Zaniedbany jest również park otaczający zabytkowy dwór. Jest to własność prywatna, właściciel nie podejmuje żadnych działań zmierzających do zabezpieczenia w/w obiektów jak również brak jest prowadzenia prac porządkowych na terenie parku.

15. Postanowienia końcowe.

1. Realizacja programu poddana będzie ocenie Rady Gminy w Dynowie po upływie dwóch lat od jego uchwalenia.
2. W sprawach nie uregulowanych w programie mają zastosowanie obowiązujące przepisy prawa.

ZAŁĄCZNIK NR 1

WYKAZ OBIEKTOW ZABYTKOWYCH W GMINIE DYNÓW WPISANYCH DO EWIDENCJI ZABYTKÓW

HARTA:

- kościół parafialny p.w. św. Mikołaja wymurowany w latach 1779-1804
- dzwonnica murowana – poł.XIX w.
- plebania
- ogrodzenie cmentarza kościelnego z 4 kapliczkami mur. w 1889r
- wikarówka VXIII – XIX w
- kaplica cmentarna
- kapliczki obok domów (nr 30, 37, 138, 160,178, 188, 191)
- domy (nr 57, 110 123, 148, 168, 176, 178)
- zagroda-obora (nr 110)
- młyn wodny ob. elektryczny

BACHÓRZ:

- kościół mur. XX w pw. Św. Wojciecha
- dzwonnica przy kościele mur. XX w
- dworzec kolei wąskotorowej na linii Przeworsk-Dynów
- plebania mur. XX w
- ochronka SS Służebniczek NMP
- plebania gr-kat. / obecnie budynek mieszkalny / mur. 1848 ar
- pozostałości zespołu dworskiego (2 oficyny, 2 spichlerze, kaplica grobowa Skrzyńskich, park krajobrazowy
- obelisk z figurą M.Boskiej na terenie parku pod „Dębiną" mur. XIX w
- kapliczki obok domów (nr 111, 141)
- kuźnia nr 152, drew. Pocz. XX w
- domy nr. 101, 126, 134, 173

DĄBRÓWKA STARZEŃSKA:

- pozostałości zespołu zamkowego (ruiny zamku, kaplica grobowa Starzeńskich, pozostałości murów, ogród)
- - kapliczka mur. pocz. XXw
- - domy nr 3, 87, 97, 103, 138
- - dom z oborą nr 103

DYLĄGOWA:

- - kapliczki obok domów nr 49, 90
- - domy nr 33, 34

ŁUBNO:

- kościół parafialny p.w. św. Jana Chrzciciela mur. 1927
- - kapliczki mur. obok domów nr 1, 5, 205, 301,
- - pozostałości zespołu dworskiego (rządcówka, spichlerz, pozostałości parku)
- - kuźnia drewniana nr 227 XIX, XX w
- szkoła mur. pocz XX
- - stodoły nr 204, 224,301,bez nr
- - dom zagroda nr 224, 301
- - domy nr 1, 8, 30, 279, 288, 299, 300, 327,
- - piwnica ziemna nr 227

PAWŁOKOMA:

- - kapliczka nr 51 mur. XIX / XX w
- - bunkier na granicy wsi Bartkówka- Pawłokoma, betonowy r.
- - dzwonnica

ULANICA:

- - kapliczka mur. XIX w / za domem nr 162 /
- - domy nr 21, 44, 52, 72, 110, 118, 131,163
- - stodoły nr 21, 132, 134, 143,

Uzasadnienie

Na terenie gminy Dynów zlokalizowane są zabytki wpisane do rejestru zabytków jak również nie wpisane do rejestru zabytków lecz podlegające ochronie konserwatorskiej.

Zgodnie z art.87 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Wójt sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami. Program ten na podstawie art. 87 ust. 3 cytowanej wyżej ustawy zostaje przyjęty przez Radę Gminy w drodze uchwały a uchwała ogłoszona jest w Dzienniku Urzędowym.

Biorąc powyższe pod uwagę Wójt Gminy wnosi o podjęcie przedkładanego projektu uchwały.